

Stephan de Jong, **U doet niets, want u bent God.**

Meinema, Zoetermeer 2014.
ISBN 9789021143590, 96
pag., € 12,50.

'Als God bestaat hoe kan het dan dat ik zo ziek ben?' In de levens van veel mensen speelt godsgeloof nauwelijks nog een rol, tot lijden hun leven binnenkomt. Verbijstering verwoorden gaat soms niet anders dan door het noemen van die oude naam. Het is een zegen als het lukt de vloek om te buigen tot een gebed. Theoloog/predikant Stephan de Jong verstaat die kunst. In *U doet niets, want u bent God* gaat hij in op de oude vraag naar de rol van God in de rampen die mensen overkomen. Veertig 'zeer korte overpeinzingen', bevat het, beschouwingen van niet langer dan een pagina, steeds naar aanleiding van een citaat. Hij spreekt daarin vrijmoedig tegen God en meer nog stelt hij vragen. Het is inspirerend hoe hij de vragen omcirkelt, zonder dichtgetimmerde antwoorden te geven. De christelijke traditie is voor hem een bron van levenskunst. De titel van het boekje verwoordt zijn overtuiging. God doet niets, maar in het lijden is hij er wel bij. 'U handelt niet door iets te doen, maar door ertoe te doen' (p. 21). Het nietsdoen van God schept ruimte voor mensen om te handelen. Hij heeft geen handen, maar wel handlangers (p. 61). In de loop van het boekje komt steeds meer het gebed centraal te staan, als een manier van verwijlen bij wat er is en daarbij Gods aanwezigheid gewaar worden. De Jong laat

ons zo delen in een innerlijke ruimte waarin lijden, pijn en verlies in al hun scherpte onder ogen gezien kunnen worden.

De verantwoording is zorgvuldig en geeft veel aanzetten tot verder lezen. Het boekje is persoonlijk, maar opent tegelijk een weids landschap. Toegankelijk is het, geschikt om uit voor te lezen en mee te geven aan patiënten.

Beate Rose, geestelijk verzorger
Jeroen Boschziekenhuis,
's-Hertogenbosch

Elske Cazemier, **De ziel ontdekken. In contact met mensen met een verstandelijke beperking.**

Uitgeverij Narratio,
Gorinchem 2014. ISBN
97890526 4784, 166 pag.,
€17,50.

De ziel ontdekken is een openhartig en innemend boek van Elske Cazemier, schrijver en geestelijk verzorger voor mensen met een verstandelijke beperking. Zij ontvouwt stapje voor stapje wat christelijke geestelijke verzorging kan zijn en betekenen in contact met mensen met een verstandelijke beperking. Het boek verhaalt van de zoektocht naar de ziel van het werk, maar dat niet alleen. Het boek biedt ons een inkijk in de bezielde wederkerige relatie die tussen geestelijk verzorger en cliënten ontstaat in de loop der tijd. Het is een feest van herkenning voor andere geestelijk verzorgers in deze sector en een feest van ontdekkingen voor lezers

die minder bekend zijn met de doelgroep.

In een aantal thema's ordent Cazemier haar werk en ervaringen. Zij neemt ons daarbij mee in haar werk door de lezer voor te stellen aan cliënten waarmee zij werkt. Zo ontmoet je als lezer de geestelijk verzorger en cliënten in de wijze waarop zij elkaars leven beïnvloeden en veranderen. Je ervaart hoe ze elkaar leren kennen in hun beider beperkingen en mogelijkheden, in situaties tussen leven en dood. Cazemier staat uitgebreid stil bij de wijze waarop vieringen en feestdagen hun vorm en inhoud krijgen. Het zijn de ontdekkingen en belangrijke momenten in het leven, die leidend zijn in de ordening van het boek. Door mee te lopen in haar contacten krijg je een inkijk in de wijze waarop Cazemier haar werk verricht. De lezer wordt geraakt en raakt verbonden. In het boek legt zij de nadruk op het belang van vieren en de wijze waarop gevierd wordt. Achterin het boek is een aantal pagina's opgenomen met praktische tips en suggesties voor vieren in de praktijk.

Belangrijke ontdekkingen die gaandeweg het boek worden benoemd zijn wederkerigheid, het belang van ruimte maken voor ervaring, het open staan voor de ander en de Ander door present te zijn. Zoals Cazemier zelf benoemt: 'Weer ervaar ik dat het bij geestelijke verzorging gaat om zorg in de zin van aandacht' (p. 75) en 'Meer en meer besef ik dat bezieling ontstaat in een over en weer

tussen mensen' (p. 141). De in de inleiding geformuleerde schijnbare tegenstelling, tussen het werk van de geestelijk verzorger in contact met mensen met een verstandelijke beperking en de definitie van de taak van de geestelijk verzorger in het Handboek Geestelijke Verzorging, heeft dit boek niet nodig. Wat Cazemier beschrijft is van een andere orde en zeer de moeite waard voor een ieder die geïnteresseerd is in geestelijke verzorging in contact met deze doelgroep. Een ontdekking van en voor de ziel.

Christa de Wit, geestelijk verzorger Raamwerk, begeleider/adviseur Agilo

Roger Wind, **Zal ik u eens wat zeggen? Ontmoetingen in de psychiatrie.**

Uitgeverij Van Wijnen, Franeker 2014. ISBN 9789051944846, 133 pag., € 14,95.

Inhoudelijk rekenschap geven van het werk als geestelijk verzorger in de langdurige psychiatrie: het is de persoonlijke reden van Roger Wind om zijn columns over zijn werk, eerder verschenen in het *Friesch Dagblad*, in boekvorm uit te geven. Na 32 jaar als geestelijk verzorger te hebben gewerkt wil hij de onzichtbare kant van het werk voor het voetlicht brengen, die vaak ook nog eens lastig onder woorden te brengen is.

Andere redenen zijn het belang van de emancipatie van de lang-

durige psychiatrische patiënten en het enthousiasme van de lezers, want wanneer hoor je nu hoe het eraan toe gaat in de langdurige zorg? Wie zijn die mensen? Voor velen is de psychiatrie een onbekend gebied en zo leven de stigma's voort. Je hoeft maar een gesprek aan te gaan op een willekeurige psychiatrische afdeling en je hoort in de verhalen de pijn van het niet begrepen en daardoor niet serieus genomen worden.

Detlef Petry schrijft in het voorwoord over langzaamheid in het contact met de patiënt. Die langzaamheid en het gewone menselijke contact brengt Roger Wind op een sprekende manier in beeld. De verhalen en anekdotes raken mij als lezer. Met mijn ruime ervaring in de psychiatrie als verpleegkundige en later als geestelijk verzorger herken ik de situaties en de soms botsende belangen. Wind beschrijft op een prachtige manier hoe hij het voor elkaar krijgt om een patiënt van hem die in de gevangenis zit, toch het boek te bezorgen waaraan hij had meegewerkt. Volgens de regels kon het niet, maar het beroep op menselijkheid geeft soms doorslag. Daar moet je dan als geestelijk verzorger moed voor tonen. Die moed laat hij zien. Tegelijk toont hij zijn kwetsbaarheid in het contact met de patiënten. Gemanipuleerd wordt hij ook, maar hij neemt het goedmoedig op. Verder komen de gevolgen voor het eigen geloof aan de orde. Als geestelijk verzorger word je randkerkelijk als je lang aan de rand van de kerk werkt. Dat geeft niet: 'want buiten de kerk,

in de wereld, is de plaats waar Christus te vinden is, bij hen die vermoeid en belast zijn' (p. 33).

Tussen de regels door lees je dat sommige mensen 50 of zelfs 80 jaar in een instelling verblijven, een heel leven lang. Kom daar maar eens aan met efficiënt werken. Voor collega's is er veel herkenning, maar het is te hopen dat mensen buiten de psychiatrie dit boek lezen. Het zal dan wel herdrukt moeten worden, want bij een grote boekaanbieder op internet is het al uitverkocht.

Trijnie Nielen-Rosier, geestelijk verzorger bij Pro Persona in Tiel en bij het Radboudumc in Nijmegen

Marianne Debets, **Ik zie de halve aarde en de hemel.**

Uitgegeven in eigen beheer, 2015. € 9,95

In 26 korte verhalen, overeenkomend met haar 26-jarig dienstverband als geestelijk verzorger aan het Orbis MC Sittard-Geleen, geeft Marianne Debets een inkijk in haar vakgebied en haar spirituele bronnen. Als een van de eerste vrouwelijke geestelijk verzorgers in een zorginstelling is Debets op zoek gegaan naar de invulling van haar professie. Ze werd daarbij geholpen door haar ziekenhuiservaring als hoofdlaborante, door haar studie theologie, door haar training in reflectie via supervisie en door haar zoektocht naar bronnen van spiritualiteit die bij haar pasten. De weergave van haar ervaringen in 'Ik zie de halve aarde en de hemel'

kan iedere geestelijk verzorger inspireren eenzelfde soort weg te gaan, gebruikmakend van de hem of haar gegeven mogelijkheden. De titel van haar publicatie is ontleend aan een gesprek met een patiënt, die mijmerend over de zin van het leven zegt: 'Ik zie de halve aarde en de hemel'.

Verhalen over ontmoetingen met patiënten en verpleegkundigen en andere collega's op de werkvloer (b)lijken meer geschikt om weer te geven waar het bij geestelijke verzorging om gaat dan theoretische uiteenzettingen. Dit betekent niet dat reflectie op haar praktijk en bouwstenen voor een theoretische onderbouwing bij Debets ontbreken. Integendeel, op het einde van haar korte verhalen is er telkens een cursief gedrukte reflectie op wat voorafging.

Debets komt in haar verhalen over als een geestelijk verzorger die de haar toevertrouwde mensen met hart en ziel is toegedaan. Het betekent dat de ontmoeting begint bij de mens zoals die zich voordoet, en dat in die ontmoeting de ander aan geeft wat voor hem/haar van

belang is. Het onbaatzuchtig bieden van ruimte aan de ander blijkt voor Debets een wezenlijk uitgangspunt te zijn voor geestelijke verzorging. In die ruimte kan de ander ervaren wie hij of zij zelf is en de eigen waardigheid als mens op het spoor komen. Het lijkt erop dat Debets daarmee een uitgangspunt aangeeft dat wezenlijk is voor geestelijke verzorging in welke vorm dan ook. Het vraagt nabijheid, het bieden van geborgenheid, maar ook het vermogen om los te laten naar gelang dat voor de ander belangrijk is. Daar komen de vaardigheden uit voort die deel uitmaken van de professie: het luisteren en het ondersteunend spreken, bij het helpen ontdekken wat de ander beweegt en welke krachten in haar of hem schuilgaan; het behulpzaam zijn bij het gebruik maken van die krachten voor een nieuwe of verdere inbedding van het leven; het op het spoor komen van de betekenis van vergeven en geloven; de betekenis van het zich openen voor de ander/Ander. Verder geeft Debets aan hoe belangrijk het overleg op de afdelingen is, waarin vanuit verschillende invalshoeken het belang van de

patiënt in ogenschouw wordt genomen en men elkaars werk kan ondersteunen.

Op zoek naar spirituele bronnen kwam zij terecht via de Redemptorist professor Manders van de Universiteit voor Theologie en Pastoraat in Heerlen, bij Alfonsus Maria de Liguori, die rond 1730 ervoor koos naar de armen en meest verlatenen te gaan in het bergland in de omgeving van Napels. De erkenning van hun menselijke waardigheid en de verheffing daarvan stond bij Alfonsus voorop. Zijn geloof, dat ook deze mensen voorwerp waren van Gods liefde, dreef hem daartoe. Bij die spiritualiteit, gevoed door meerdere bezoeken aan de plaatsen waar Alfonsus en zijn leerling Gerardus Majella hadden geleefd, voelde Marianne Debets zich thuis. Het werd de bron van haar geestelijk-verzorger-zijn.

Het boekje is alleen verkrijgbaar in de Kloosterboekwinkel in Wittem, boekwinkel@kloosterwittem.nl, tel. 043-4502332

Ton Reijnen, pastor-Redemptorist

Erratum

In het vorige nummer (79, september 2015, pag. 52, tweede kolom, achtste regel van beneden) is in het artikel van Rawie Sewnath (Een filosofisch kader voor hindoe geestelijke verzorging) het woord 'niet' weggefallen. De zin moet luiden: 'Een pandit-accreditatie door de Hindoe Raad is echter nog niet tot stand gekomen.'